

राज्यातील शेतकऱ्यांच्या १००% कृषी पंपांना दिवसा अखंडित व शाश्वत वीज पुरवठा करण्यासाठी मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० चा विस्तार करून त्याची व्याप्ती वाढविण्यास मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०२४/ प्र.क्र.१४५/ऊर्जा-७

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

दिनांक : १३ सप्टेंबर, २०२४.

संदर्भ: १.उ.ऊ.का विभाग/शा.नि. क्र: सौरप्र-२०१६/प्र.क्र.३५४/ऊर्जा-७, दि.१४.०६.२०१७

२.उ.ऊ.का विभाग/शा.नि. क्र: सौरप्र-२०१८/प्र.क्र.२६/ऊर्जा-७, दि.१७.०३.२०१८

३. उ.ऊ.का व ख. विभाग/शा.नि. क्र: सौरप्र-२०२३/प्र.क्र.९५/ऊर्जा-७, दि.०८.०५.२०२३

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यात मार्च २४ अखेर ४७.४१ लाख कृषी पंप ग्राहक आहेत.सदर ग्राहकांना महावितरण कंपनी मार्फत वीज पुरवठा करण्यात येतो.ऊर्जेच्या एकूण वापरापैकी सुमारे ३० टक्के उर्जेचा वापर कृषी क्षेत्रासाठी होतो.कृषी ग्राहकांचा सध्याचा एकूण वार्षिक वीज वापर ३९,२४६ द.ल.यू. आहे. सद्यःस्थितीत मा.महाराष्ट्र राज्य नियामक आयोगाच्या निर्देशानुसार संपूर्ण राज्यात कृषी वाहिन्यांवरील शेतकऱ्यांच्या कृषी पंपांना रात्रीच्या काळात दहा/ आठ तास किंवा दिवसा आठ तास श्री फेज विजेची उपलब्धता चक्राकार पद्धतीने करण्यात येते.

राज्यातील शेतकऱ्यांना माफक दरात व त्यांच्या सोयीनुसार दिवसा अखंडित व भरवशाचा वीज पुरवठा उपलब्ध व्हावा या दृष्टिकोनातून ज्या ग्रामीण भागामध्ये गावठाण व कृषी वीज वाहिनीचे विलगीकरण झाले आहे, अशा ठिकाणी कृषी वीज वाहिनीचे सौर उर्जेद्वारे विद्युतीकरण करण्यासाठी दिनांक १४ जून, २०१७ च्या शासन निर्णयान्वये "मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना" सुरु करण्यात आली.सदर योजनेच्या अंमलबजावणी मध्ये येणाऱ्या अडचणी विचारात घेऊन दिनांक १७ मार्च, २०१८ च्या शासन निर्णयान्वये त्यात सुधारणा करण्यात आल्या आहेत.

मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजनेतील तांत्रिक, आर्थिक व कार्यपद्धती विषयक आव्हाने दूर करून या योजनेची जलद गतीने व प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्याकरिता शासन निर्णय क्र.: सौरप्र-२०२३/प्र.क्र.९५/ऊर्जा-७, दि.०८.०५.२०२३ अन्वये "मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी २.० योजना" सुरु करण्यात आली आहे.

राज्यातील कृषी ग्राहकांना १०,८११ सौर कृषी वाहिन्यांद्वारे सुमारे १६००० मेगावॉट एवढ्या क्षमतेची वीज पुरवली जाते. यापैकी राज्यात सन २०२५ पर्यंत किमान ३० टक्के कृषी वाहिन्यांचे सौरऊर्जाकरण करण्यासाठी किमान ७००० मेगावॉट सौर ऊर्जा क्षमता निर्मितीचे उद्दिष्ट ठरवण्यात आले आहे. या योजने अंतर्गत स्पर्धात्मक निविदा प्रक्रिया यशस्वीपणे राबवून त्यात सहभागी असलेल्या कमीत कमी वीज खरेदी दराची बोली लावणाऱ्या निविदाकारांना माहे मार्च -२४ मध्ये रु.२.६९ ते रु. ३.१० प्रति युनिट वीज खरेदीच्या माफक दरात ९१६९ मेगावॉट सौर ऊर्जा निर्मितीचे कार्यादेश देण्यात आले आहेत. पुढील अठरा महिन्यांच्या कालावधीमध्ये त्याची कामे पूर्ण करण्यात येणार आहेत.

सौर ऊर्जा निर्मितीचे फायदे, पूर्ण करण्यासाठी लागणारा कालावधी व या योजनेपासून शेतकऱ्यांना, शासनास होणारे फायदे लक्षात घेऊन शीघ्रगतीने उर्वरित शेतकऱ्यांच्या कृषी पंपांनासुद्धा ही योजना राबवणेबाबत मा.उपमुख्यमंत्री महोदयांनी सुचना दिल्या. त्यामुळे उर्वरित शेतकऱ्यांच्या शेती पंपांना दिवसा अखंडित व भरवशाचा वीज पुरवठा करण्यासाठी मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० चा विस्तार करून त्याची व्याप्ती वाढवण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

१. राज्यात १०० % कृषीपंप ग्राहकांना दिवसा वीज पुरवठा करण्यासाठी यापूर्वीच्या मुख्यमंत्री सौर कृषी योजना २.० योजनेत केल्यानुसार मिशन मोड २०२५ च्या सौर ऊर्जा निर्मिती क्षमतेचे उद्दिष्ट वाढवून ९००० मेगावॉट (मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० मधील टप्पा-१ अंतर्गत देण्यात आलेले कार्यादेश क्षमता) अधिक उर्वरित ७००० मेगावॉट असे १६००० मेगावॉट विकेंद्रित सौर ऊर्जा क्षमता निर्मितीचे उद्दिष्टास मान्यता देण्यात येत आहे. त्यामुळे महाराष्ट्र राज्यातील शंभर टक्के कृषी पंप ग्राहकांना दिवसा वीजपुरवठा करण्याचे उद्देश साध्य होणार आहे.
२. मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० योजनेतील नमूद सर्व घटकांची व्याप्ती वाढवून राज्यातील १००% कृषीपंप ग्राहकांना दिवसा वीजपुरवठा करण्यासाठी व्यापक प्रमाणावर अंमलबजावणी करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
३. मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० अंतर्गत देण्यात येणारे प्रोत्साहनात्मक आर्थिक सहाय्य सुरु ठेवण्यात यावे. वीज उपकेंद्राची देखभाल व सुधारणा, प्रोत्साहनात्मक आर्थिक सहाय्य, ग्रामपंचायतींना प्रोत्साहन व Revolving Fund या आर्थिक प्रोत्साहनासाठी सन २०२४-२५ ते २०२८-२९ या कालावधीसाठी एकूण रु.२८९१ कोटी इतक्या अतिरिक्त निधी देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.त्यापैकी सन २०२४-२५ या वर्षी रु.७०२ कोटी इतक्या अतिरिक्त निधीच्या तरतूदीस मान्यता देण्यात येत आहे.
४. केंद्र शासनाच्या पी.एम. कुसुम योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार पात्र असलेल्या प्रकल्पांना देण्यात येणाऱ्या केंद्रीय आर्थिक सहाय्य निधीच्या धर्तीवर राज्य शासनाकडून उर्वरित क्षमतेच्या सौर ऊर्जा निर्मिती करिता राज्य सरकार आर्थिक साह्य निधी ३०% (SGF) देण्यास व त्यासाठी सन २०२४-२५ ते सन २०२६-२७

या कालावधीसाठी एकूण रु.१०,०४१ कोटी इतका निधी देण्यास मान्यता देण्यात यावी. त्यापैकी सन २०२४-२५ या वर्षी निरंक, सन २०२५-२६ साठी रु.६२७९ कोटी व सन २०२६-२७ साठी रु.३७६२ कोटी इतक्या अतिरिक्त निधीच्या तरतूदीस मान्यता देण्यात येत आहे.

५. सर्व प्रशासकीय आणि वित्तीय बाबींची संरचना मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० शासन निर्णय क्र.: सौरप्र-२०२३/प्र.क्र.९५/ऊर्जा-७, दि.०८.०५.२०२३ प्रमाणेच राहतील यांस मान्यता देण्यात येत आहे.

६.योजनेची व्याप्ती वाढविण्याची गरज:-

शासन निर्णय दि.०८.०५.२०२३ नुसार मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० या अभियानांतर्गत राज्यात सन २०२५ पर्यंत किमान ३०% कृषीवाहिन्यांचे सौर ऊर्जाकरण करण्यासाठी आराखडा तयार करणे तसेच शेतकऱ्यांना दिवसा अखंडीत व शाश्वत वीज पुरवठा करता यावा यासाठी किमान ७००० मे.वॅ. सौर ऊर्जा निर्माण करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे.

शेती क्षेत्राकरिता दिवसा वीजेची मागणी असते व दिवसा सौरऊर्जा उत्पादन जास्त असते. त्यामुळे नैसर्गिक तत्वानुसार जेव्हा वीजेची मागणी तेव्हा वीजेची उपलब्धता, भारत सरकारने नुकत्याच ग्लासगो, युनायटेड किंगडम येथे आयोजित युनायटेड नेशन्स फ्रेमवर्क कन्व्हेन्शन ऑन क्लायमेट चेंज (UNFCCC) च्या कॉन्फरन्स ऑफ द पार्टिज (COP-26) च्या सत्रात २०३० पर्यंत उर्जेच्या ५० टक्के गरजा अक्षय ऊर्जेतून पूर्ण करण्यात येतील हे सादर केलेले उद्दिष्ट, महावितरण कंपनीस भविष्यात अक्षय ऊर्जेच्या खरेदी बंधनाच्या (RPO) पूर्तीसाठी होणारी मदत, वीज खरेदी दर व वीज दर कमी होऊन सबसिडीचा आर्थिक भार कमी होणे व शेतीपंपाचे दर कमी झाल्याने Cross Subsidy ची रक्कम कमी होऊन औद्योगिक व वाणिज्यिक दर सुध्दा कमी होण्यास मदत हे योजनेचे दिर्घकालीन फायदे लक्षात घेऊन या योजनेची व्याप्ती व गती वाढवणे गरजेचे झाले आहे. या योजनेचा महाराष्ट्र राज्यातील शंभर टक्के शेतीपंप ग्राहकांना लाभ ज्यासाठी यापूर्वीचे किमान ७००० मेगावॅट सौर ऊर्जा क्षमता निर्मितीचे उद्दिष्ट वाढवून १६००० मेगावॅट सौर ऊर्जा क्षमतेपर्यंत करणे गरजेचे आहे.

तसेच दिनांक २५ जुलै २०२४ च्या शासन निर्णयान्वये मुख्यमंत्री बळीराजा मोफत वीज योजना २०२४ सुरू करण्यात आली आहे. त्यानुसार शेतकऱ्यांवर येणाऱ्या वीज बिलाचा भार उचलण्याचे शासनाने ठरवले असून राज्यातील ४४ लाख ६ हजार शेतकऱ्यांच्या ७.५ अश्वशक्ती क्षमतेपर्यंतच्या शेतीपंपांना पूर्णता मोफत वीज पुरवली जाणार आहे. याकरिता रु. १४,७६१ कोटी रुपये वार्षिक अनुदान स्वरूपात उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे. परंतु मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० अंतर्गत प्रकल्प कार्यान्वित झाल्यानंतर महावितरणचा सरासरी वीज खरेदीचा दर कमी होणार असून त्यामुळे पुढील काळात शासनाकडून कृषी क्षेत्रासाठी व औद्योगिक क्षेत्रासाठी देण्यात येणाऱ्या अनुदानाचा आर्थिक भार कमी होणार आहे. त्यामुळे मुख्यमंत्री बळीराजा वीजदर सवलत योजना यशस्वीपणे

राबवण्यासाठी मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० यशस्वीपणे व पूर्णपणे सर्व शेतकऱ्यांसाठी राबवणे सुद्धा तेवढेच गरजेचे आहे.

७. उद्दिष्टे:-

“मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी २.०” योजना मध्ये किमान ७००० मे.वॅ.सौर ऊर्जा निर्मितीचे उद्दिष्ट निश्चित करण्यात आलेले आहे. “मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी २.०” योजना राबविण्याबाबत शेतकऱ्यांच्या मागण्यांचा व सौर ऊर्जा उत्पादकांचा निविदा प्रक्रियेस मिळालेला भरघोस प्रतिसाद लक्षात घेवून मा.उपमुख्यमंत्री तथा मंत्री (ऊर्जा) यांनी सौर ऊर्जा निर्मितीचे उद्दिष्ट ७००० मे.वॅ. पेक्षा वाढवून राज्यातील शेतकऱ्यांच्या १००% कृषी पंपांना दिवसा अखंडित व भरवशाचा वीज पुरवठा करण्यासाठी मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी योजना २.० चा विस्तार करून त्याचे उद्दिष्ट त्वरित वाढविण्याचे निर्देश दिले. त्यानुसार मिशन मोड मध्ये सर्व शेतकऱ्यांसाठी त्यांच्या कृषीपंपांना आवश्यक असणारा वीज पुरवठा सौर निर्मितीद्वारे करणे शक्य व्हावे यासाठी मुख्यमंत्री सौर कृषी वाहिनी २.० अंतर्गत या आधी निश्चित केलेले किमान ७००० मे.वॅ. क्षमतेचे उद्दिष्ट वाढवून ९००० अधिक ७००० मे.वॅ. असे एकूण १६००० मे.वॅ. सौर ऊर्जा क्षमता स्थापित करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे.

८.कुसुम सी अंतर्गत ३० %(CFA) च्या धर्तीवर राज्यशासनाकडून ३० % SFA देणे. :-

मुख्यमंत्री सौर कृषी योजना २.० या योजनेत कुसुम-सी च्या अनुरूप पात्र प्रकल्पांना प्रधानमंत्री किसान ऊर्जा सुरक्षा एवम उत्थान महाअभियान (PM KUSUM) सोबत संलग्न करण्यात आले आहे जेणे करून या प्रकल्पांसाठी केंद्रीय आर्थिक मदत (CFA) चा फायदा घेता येईल. त्यामुळे या योजनेत “एका प्रकल्प समूहातील जे प्रकल्प केंद्रशासनाच्या कुसुम योजनेच्या घटक अ व घटक क चे निकष पूर्ण करत असतील असे प्रकल्प कुसुम योजनेच्या घटक अ व घटक क चे लाभ मिळण्यास पात्र राहतील” अशी तरतूद करण्यात आली आहे.

प्रधानमंत्री किसान ऊर्जा सुरक्षा एवम उत्थान महाअभियान (PM KUSUM) Ministry of New And Renewable Energy (MNRE), केंद्र शासन यांच्याकडून कुसुम-सी अंतर्गत सौर प्रकल्प उभारण्यासाठी केंद्रीय आर्थिक मदत Central Finance Assistance (CFA) अंतर्गत ३०% उत्तेजनार्थ निधी रु. १.०५ कोटी प्रति मे.वॅ.देण्यात येत आहे. PM KUSUM या योजनेअंतर्गत केंद्रशासनाने महाराष्ट्र राज्याच्या मागणीप्रमाणे राज्यास ७.७५ लाख कृषीपंपांसाठी (३८९४ मे.वॅ.) सौर ऊर्जेसाठी ३०% केंद्रीय केंद्रीय आर्थिक मदत (CFA) मंजूर केला आहे. केंद्रशासनाकडून आणखी निधी मिळविण्याबाबत राज्य शासनाकडून विविध स्तरावर पाठपुरावा करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्रात १६००० मे.वॅ. सौर ऊर्जा निर्मितीचे उद्दिष्ट आहे. केंद्रशासनाचे व राज्य शासनाचे धोरण यात एकवाक्यता असणे जरूरी आहे. त्यामुळे उर्वरित सौर ऊर्जा प्रकल्पांच्या निर्मितीसाठी PM KUSUM योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार पात्र असलेल्या प्रकल्पांना केंद्रीय आर्थिक मदत (CFA)

च्या धर्तीवर ३० टक्के वित्तीय सहाय्य उपलब्ध करून देणे गरजेचे आहे. म्हणून ज्या प्रकल्पांना (महाराष्ट्र राज्याचा लक्ष्यांक मर्यादीत असल्यामुळे) CFA केंद्रशासनाकडून मिळणार नाही त्या प्रकल्पांना उर्वरित सौर ऊर्जा निर्मितीसाठी PM KUSUM च्या धर्तीवर योजना राबविणे व State Finance Assistance (SFA) (राज्याचा आर्थिक मदत) निधी पुरविणे गरजेचे आहे.

शा.नि.दि.१५.०३.२०२४ नुसार “सौर ऊर्जाकरण करण्यासाठी वीज वितरण प्रणाली बळकट करणे व शेतकऱ्यांच्या कृषीपंपास पारंपरिक पध्दतीने वीज जोडणी देणे” या योजनेस व त्याकरिता Asian Development Bank (ADB) कडून कर्ज घेण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. सदर योजनेत महावितरण कंपनीमार्फत सौर ऊर्जा प्रकल्प राबविण्याकरिता सौर ऊर्जा प्रकल्प किंमतीच्या ३०% Viability Gap Funding (VGF) व्यवहार्य फरक निधी रु.२२०० कोटी खर्चास मान्यता देण्यात आली आहे. सदर निधी प्रकल्प कालावधीत प्राप्त झाल्यास राज्याच्या आर्थिक निधीच्या मागणीमध्ये रु.२२०० कोटीची घट होणार आहे.

९. सदर शासन निर्णय मा.मंत्रीमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक क्र. २०२४०९१३१३०३१६९०१० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ना.श्री.कराड)
शासनाचे सह सचिव

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव.
३. मा. उपमुख्यमंत्री तथा मंत्री (ऊर्जा) यांचे प्रधान सचिव.
४. मा. उपमुख्यमंत्री तथा मंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव.
५. सर्व मा. मंत्री यांचे खाजगी सचिव
६. मा. विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधान परिषद, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई-३२.
७. सर्व विधानसभा/विधान परिषद सदस्य
८. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. अपर मुख्य सचिव (नियोजन), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१०. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
११. अपर मुख्य सचिव (ऊर्जा), उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
१२. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/ सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळ सुत्रधारी कंपनी, फोर्ट, मुंबई.

१४. अध्यक्ष तथा व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी, प्रकाशगड, बांद्रा (पूर्व), मुंबई.
१५. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई / महाराष्ट्र-२, नागपूर.
१६. महालेखापाल (लेखापरीक्षा) महाराष्ट्र-१, मुंबई.
१७. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१८. निवासी लेखापरीक्षा अधिकारी, मुंबई.
१९. कार्यासन अधिकारी (ऊर्जा-३), उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२०. कार्यासन अधिकारी, (अर्थसंकल्प/व्यय-१६), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२१. कार्यासन अधिकारी (नियोजन विभाग), मंत्रालय, मुंबई-३२.
२२. कार्यासन अधिकारी (रोख), उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२३. निवड नस्ती (ऊर्जा-५), उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२४. ऊर्जा विभागातील सर्व कार्यासने.